

XX. reál- és humántudományi Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia (ETDK)
Kolozsvár, 2017 május 18–21

A marosgombási Kiss Magura nyergén feltárt honfoglalás kori 10. sír gyöngyleletei

Szerző:

Fülöp Réka

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, Történelem és Filozófia Kar, Régészet szak, II év

Témavezetők:

dr. Gáll Erwin, III. fokozatú tudományos munkatárs

Román Akadémia Régészeti Intézet

dr. Molnár-Kovács Zsolt, egyetemi docens

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, Történelem és Filozófia Kar, Régészeti és
Művészettörténeti tanszék

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés

1.1 A lelőhely topográfiai leírása..... 3

2. Kutatástörténeti áttekintés

2.1 A korszak kutatásának rövid áttekintése..... 5

2.2. A gyöngyök rövid kutatástörténete.....6

3. Tipológiai elemzés

3.1. A marosgombási 10. sír gyöngyleleteinek tipológiai elemzése.....9

4. Következtetések helyett..... 11

5. Függelék

5.1. Bibliográfia..... 12

5.2. Táblák..... 13

1. Bevezetés

1.1 A lelőhely topográfiai leírása

Marosgombás Nagyenyedtől észak-keletre fekszik a Maros folyó bal partjától 5 kilométerre, egy keskeny fennsíkon terül el, a 370 méter magas Magura tövében.¹ Ennek a fennsíknak a déli oldalán fekszik Zelyk József szőlős kertje, míg az észak-keleti oldalt erdők borítják, a kettő közt 25 méteres szélességben található a báró családjának a sírkertje.

A sírkert környékén találtak rá 1895-ben Erdély első honfoglaláskori temetőjére, amelyet Herepey Károly tárt fel. Az ezt követő ásatásokon Bodrogi János (1905) és Roska Márton (1911–1912) újabb sírokat tártak fel, amelyek egy részét (5–9. sír) máig nem publikáltak,² ugyanis a leletanyag jelentős része azonosíthatatlanná vált. A csontvázak nemére antropológiai vizsgálat hiányában a mellékletek alapján lehet következtetni, amely arra utal, hogy 3 férfi (1., 3., 4. sír) és 4 női sír (2., 10., 11., 12. sír) található és a további 7 (5-9., 13., 14. sír) hézagos információi miatt nemük nem meghatározható, ugyanakkor egy előkerült kétélű vaskard arra enged következtetni, hogy ezek a sírok közt is legalább egy férfi sírral számolhatunk. Herepey leírásai alapján az addig ismert sírok alakja keskeny négyszögűek voltak és az egyediségük abban rejlett, hogy más temetőkhöz viszonyítva a sírok alja nem vízszintes volt, hanem teknő alakú, emiatt a benne lévő csontvázakat mintha bölcsőbe helyezték volna.³ Tájolásuk átlagosan Ny-K irányú, fejjel Ny felé, arccal pedig keletnek. Az eddig ismert sírok alapján és az ezek közti kisebb-nagyobb eltérések a tájolásukat tekintve egy hosszabb megtelepedésre utalnak, a temető egy másik jellegzetessége, hogy a keleti oldalon főként csak női sírok jelentkeztek, ezzel szemben a nyugati felén többnyire csak férfi sírok.⁴

A sírból a következő mellékletek kerültek elő: a koponya bal és jobb oldalán két egygömbös aranyfóliába csavart bronz fülbevaló (Ld.: 1. tábla 1–2).⁵ A nyak tájáról egy 11 mezőre felosztott rozetta alakú veret került elő (Ld.: 1 tábla 3),⁶ továbbá egy egyszerű korong alakú domború bronz ingnyakverettel (Ld.: 1 tábla 6),⁷ amelyen középen jól megfigyelhető a

¹ Herepey 1895, 426.

² 2013-ban került közlésre e sírokból származó kétélű kard (amelyet a szakirodalom tévesen szablyaként emlegetett), illetve egy egyszerű, sima hajkarika. Gáll 2013a, I. kötet, 322, II kötet, 159 táb. 1–2.

³ Herepey 1895, 428.

⁴ Roska 1936, 166.

⁵ Gáll 2013, II kötet, 160. táb. 1–2.

⁶ Gáll 2013, II kötet, 160. táb. 3.

⁷ Gáll 2013, II kötet, 160. táb. 6.

bemélyített aranyozás nyomai, majd ezt követi 3 darab ólomgyöngy (Ld.: 1. tábla 13–15)⁸ és 103 különböző formájú, színű üveggyöngyök szintén a nyak tájáról, amelyet egy fűzér kapcsol össze, a fűzér közepén egy tornnyoscsiga jelenik meg 4 darab kaurikagylóval együtt (Ld.: 2. tábla 20–41; 3. tábla 42–74; 4. tábla 75–122; 5. tábla 123–128).⁹ A medence és a bal kar környékéről 4 darab négyzet alakú, nagyobb méretű ezüst ruhaveret került elő (Ld.: 1. tábla 9–12),¹⁰ ugyanott pedig egy újabb kis ezüst ingnyakveretet is találtak amelyet szív idomokkal díszítettek (Ld.: 2. tábla 18)¹¹ és egy ötszögű bronzveretet is (Ld.: 1. tábla 17)¹². A jobb alkaron egy bronz pántkarpercet azonosítottak (Ld.: 2. tábla 19)¹³, míg a bal kézben egy vasárt találtak (Ld.: 1. tábla 16).¹⁴ A bal kulccsonnál 2 darab ezüst csüngős veret került elő, míg a bal csuklócsont környékén (Ld.: 1. tábla 4–5)¹⁵ 2 körte alakú füles bronzgomb (Ld.: 1. tábla 7–8).¹⁶ Koporsó vagy más, a temetkezés során használt kelléket nem azonosítottak.¹⁷

A temetőrész a leletanyaga alapján a 10. század második felében keltezhető.¹⁸

⁸ Gáll 2013, II kötet, 160. táb. 13–15

⁹ Gáll 2013, II kötet, 161. táb. 20–41, 162. táb., 42–74, 163. táb. 75–122, 164. táb. 123–128

¹⁰ Gáll 2013, II kötet, 160. táb. 9–12

¹¹ Gáll 2013, II kötet, 161. táb. 18

¹² Gáll 2013, II kötet, 160. táb. 17

¹³ Gáll 2013, II kötet, 161. táb. 19

¹⁴ Gáll 2013, II kötet, 160. táb. 16

¹⁵ Gáll 2013, II kötet, 160. táb. 4–5.

¹⁶ Gáll 2013, II kötet, 160. táb. 7–8.

¹⁷ Például a Kolozsvár- Zápolya utca 10. sír esetében a 35–40. éves férfit a sírban levő pozíciója alapján deszkára helyezhették. Gáll 2013, T I. kötet, 274.

¹⁸ Gáll 2013, I. kötet, 327–328.

2. Kutatástörténeti áttekintés

2.1. A korszak kutatásának rövid áttekintése

A honfoglalás kifejezéshez a történetírás egy rövid 10 éves periódust kapcsol, a magyar törzsszövetség Kárpát-medencei letelepedésétől egészen 907 pozsonyi csatával bezárolag.¹⁹ Ezzel szemben a régészet számára e korszak többnyire magában foglalja az egész 10., illetve a 11 század első évtizedeit. A honfoglalás kora kifejezést először a magyar történettudományban és régészeti szakirodalomban Hampel József használja, majd Pauler Gyula és Szilágyi Sándor publikációik által válik közismertté a fogalom.²⁰

A honfoglaló magyarok régészeti emlékanyagának kutatása a 19. században kezdődik meg és forrásanyagának legnagyobb részét a temetőásatások által feltárt leletek adják. 1872-ig a mai Magyarország területén mindössze 11 honfoglalás kori tartott lelet volt ismert,²¹ míg az Erdélyi-medencében 1895-ben tártak fel az első ilyen típusú temetőt. Herepey Károly ásatása során négy sírt tárt fel Marosgombáson, azonban ő germánnak értelmezte.²² Általánosságban ezt az időszakot az egész Kárpát-medence területén a leletanyag gyarapodása jellemzi, ennek főként politikai és eszmei okai voltak, az osztrák-magyar kiegyezés, a romantika elterjedése általi felerősödött törekvés a nemzet múltjára vonatkozó történelmi források összegyűjtéséről²³ mind elősegítette a 10. századi emlékek kutatását. A kora középkorra vonatkozó Kárpát-medencei régészeti kutatást meghatározta a kolozsvári Pósta Béla által vezetett régészeti iskola. Tanítványai közül mindenképpen Kovács István és Roska Márton nevét említhetjük. Roska Márton számos lényeges kutatást végzett, főként az Erdélyi-medence területén, amelynek gátat szabott az I. világháború és annak politikai következményei.²⁴ Az első világháborút lezáró békében számos magyar terület más államokhoz került, így ez a kutatás beszűkülését eredményezte, amely majd csak a második világháborút követő időszakban lendül fel újra, azonban elég jellegzetes módon, mivel a két világháború közti időszakban a román régészet teljesen háttérbe szorította a népvándorláskori és a kora középkori régészetet. A kommunista időszakban a régészetet eszközként használták, a nacionalizmus egyik jellegzetességeként, a dáko-román kontinuitás elmélet igazolására.²⁵

¹⁹ Langó 2007, 17.

²⁰ Langó 2007, 17.

²¹ Langó 2007, 56.

²² Herepey 1895, 430.

²³ Langó 2007, 136.

²⁴ Gáll 2011–2012, 29–30.

²⁵ Pl.: Gáll 2016,
213–125.

Ezért Romániában csupán a politika változások után nyílt lehetőség a kutatások szakszerű és tudományos folytatására.

Mindezek a hatások hozzájárultak a forrásanyag és tárgyi leletek bővüléséhez, egyre több lelőhely lett azonosítva és vált ismerté, emiatt pedig megjelent, egy olyan tendencia, hogy regionálisan csoportosítsák a lelőhelyeket, így számos olyan kötett jelent meg Magyarországon és az államhatáron túli területeken is, amelyben mikrorégionként próbálják csoportosítani az eddig ismert lelőhelyeket, kiemelve az adott terület regionális sajátosságait és a bővülő leletanyag tipológiai rendszerbe sorolását. Ilyen típusú munkák közé tartozik Bálint Csanád Dél-Magyarországra vonatkozó kötete,²⁶ Kiss Gábor Vas megye 10–12. századi sír- és kincsleletei, amelyben összesen 37 lelőhelyet tárgyal, amelyből 6 lelőhelyet tévesen Vas megyének vagy szintén hibásan kora-Árpádkorinak tartottak²⁷ Révész László Heves megye 10–11. századi temetői munkájában 57 lelőhelyet ismertet²⁸, míg Istvánovits Eszter feldolgozásában A rétköz honfoglalás és Árpád-kori emlékényaga című kötetében 58 leletegyüttest mutat be, ezenkívül a lelőhelyek ismertetése mellett a leletanyag csoportosítására is hangsúlyt fektett.²⁹ Gáll Erwin „Az Erdélyi-medence, a Partium és a Bánság 10–11. századi temetői, szorvány- és kincsleletei” című könyvében mutatja be a három térség ismert 163 lelőhelyét, majd von le egy következtetést a temetkezési szokások általános jellegzetességeiről majd a kincs- és szorványleletek alapján relatív kronológiai rendszerbe sorolja be a leleteket.³⁰ Hasonlóképpen a *Korpusz* sorozat újabb kötetekkel bővült az utóbbi két évben Horváth Ciprián³¹ és Tóth Anikó³² eredményeinek közlésével.

A kutatásban egyre hangsúlyosabb szerepet kap a relatív kronológiai módszerek alkalmazása, köztük is főként a különböző tipokronológiai rendszerek használata. A leletanyag folyamatos, kvantitatív növekedése olyan igényt teremtett, hogy a leleteket tovább csoportosítsák és különböző tipológiai rendszerbe sorolják be, amelynek célja a régészeti leletanyag minél pontosabb időrendi meghatározása. A leletek pontosabb keltezése lehetővé teszi, hogy nyomon kövessük a 10–11. században a Kárpát-medencében végbemenő kulturális változásokat, átalakulásokat.

Számos tárgykategória (hajkarikáktól kezdődően a pénzérméig) tipokronológiai elemzése mellett az előbb említett Gáll-féle szintézis nem tartalmazza a gyöngyök tipológiai,

²⁶ Bálint 1991.

²⁷ Kiss 1999.

²⁸ Révész 2008.

²⁹ Istvánovits 2003.

³⁰ Gáll 2013.

³¹ Horváth 2014.

³² Tóth 2014.

csak mennyiségi, vizsgálatát. A dolgozat e hiányossága miatt tűztük ki célul a gyöngymennyisége szempontjából legfontosabb, marosgombási 10. sír leletanyagának vizsgálatát.

2.2. A gyöngyök kutatásának rövid története

A gyöngyök használata már az őskor óta elterjedt volt, főként ruhák díszeként, nyakékként, vagy akár amulettként is viselték. Egyes esetekben státusszimbolumként is használták, a különböző formák, színek, díszítések a viselőjének a társadalomban elfoglalt helyére is utalt.³³ Főként gyermek és női sírokra jellemző a gyöngyletek előfordulása, de ritkább esetekben férfi sírokban is megjelenik (pl. kolozsvári Zápolya utca 6. sírjában).³⁴ Tehát nem mondhatjuk azt, hogy a gyöngyök kizárólag a női viselet egy tartozéka, mivel ezek viseléséhez semmilyen nemi vonatkozás nem köthető, hanem ezeknek a felhasználás módja határozza meg³⁵, hogy éppenséggel a gyöngyök nyakláncként hordva a nőiességet akarja kifejezni, vagy csak amulettként, védő, az ártó szellemektől távoltartó funkciója miatt viselték.

Bizonyos lelőhelyeken, sírokban nagyszámban kerülnek elő gyöngyletek. Ezeknek pedig az egyedi formájuk, alakjuk, számtalan díszítésvariációjuk miatt alkalmazhatóak a relatív kronológiában egy korszakon belül a sírok, leletek pontosabb datálás érdekében³⁶. A gyöngyöknek, füzéreknek ugyanakkor a kronológiai szempontok mellett kereskedelmi és viselettörténetileg is sajátos szerepük van a kutatásban, mivel a társadalom több rétegébe tartozóak viselték, így szélesebb körben is elterjedt volt a használata. Előteremtésük nem került nagyobb anyagi forrásba ezért nem is hatottak rá annyira a politikai-társadalmi-gazdasági változások, ezért is figyelhető meg ezeken a leleteken keresztül a kulturális fejlődések és a viselet, a divat változása.³⁷ Ugyanakkor egyes helyzetekben információkat adnak a korabeli kereskedelmi kapcsolatokról is.

Ebből fakadóan a nyugat-európai és szovjet régészetben a gyöngyök tudományos feldolgozása, tipokronológiai rendszerezése az 50-es 60-as években elismert kutatási iránynak számított³⁸. A kutatásokban főként a különböző régészeti korok gyöngytípusait, azoknak mintáit, elterjedési területüket vizsgálták, az általuk megismerhető kereskedelmi

³³ Pásztor 1995, 68.

³⁴ Gáll 2013, 704.

³⁵ Gáll 2013, 704.

³⁶ Pásztor 1996, 199.

³⁷ Pásztor 1995, 69.

³⁸ Pásztor 1996, 199.

kapcsolatokat továbbá a gyöngyök készítési technológiáját. Ezen felmérésekben használt módszerek voltak azok, amelyek meghatározzák a mai kutatások alapját is.

Magyarország területén több munka is született, amelyekben egyes korszakok különböző gyöntípusainak osztályozásával foglalkoznak. H. Vaday Andrea több tudományos értekezése is például a szarmata gyöngyök tipológiájával foglalkozik, kronologizált is bizonyos típusokat, továbbá a gyöngyök előállítási módjával is mélyrehatóan foglalkozott.³⁹ Ezenkívül gyöngyök részletes elemzésével és rendszerezésével Pásztor Adrien foglalkozik, főként avar koriakkal, amelyekben követi már az eddig ismertetett módszereket és különböző sajátosságok szerint rendszerezi a gyöngyleleteket, majd kronológiailag is osztályozza őket.

Honfoglalás kori gyöngyök osztályozásával és kronologizálásával foglalkozó művek közé sorolható, Szilágyi Katalin megjelent cikke,⁴⁰ melyben a teljesség igénye nélkül igényével egy tipológiai rendszert állított fel a 10–12. század eddig ismert gyöngyeiről a mai Magyarország területén. Ehhez pedig a halimba-cseresi és fiad-kérpusztai sírok gyöngyleleteit használta fel. A vizsgált leleteket tipológiai rendszerét az anyag, forma, szín, minta, előállítási technológia alkották. Különböző kódok használatával 6 fő tulajdonság alá rendezte a leleteket és azok ismertető jegyeit,⁴¹ így mindegyik gyöngytípus tulajdonságaitól függően egy számkóddal rendelkezik. Istvánovits Eszter is a már említett kötetében egy kisebb tipológiai táblát készített, az általa ismertetett Rétköz gyöngyanyagáról, felhasználva Szilágyi rendszerét, módszereit, majd újabb típusokat is meghatározott.

3. Tipológiai elemzés

3.1 A marosgombási 10. sír gyöngyleleteinek tipológiai elemzése

A sírban talált leletek, a dokumentáció és a publikáció alapján⁴² a következő üvegyöngy típusok különíthetők el alakjuk alapján:

³⁹ Pásztor 1996, 200.

⁴⁰ Szilágyi 1994, 111–131.

⁴¹ Pásztor 1996, 200.

⁴² Gáll 2013, I. kötet, 323–324, II. kötet, 161. táb. 20–41, 162–163. táb., 164. táb. 123–127.

I. Gömbfélék

1.1. bordázott gyöngyök

1.2. lapított alakú szemesgyöngy

II. Hengeresek

2.1. henger alakú szemesgyöngy

2.2. csurgatottan bordázott

2.3. fenyőmintás és csurgatottan bordázott

2.4. nyújtott henger-tojásdad alakú

2.5. korong alakú

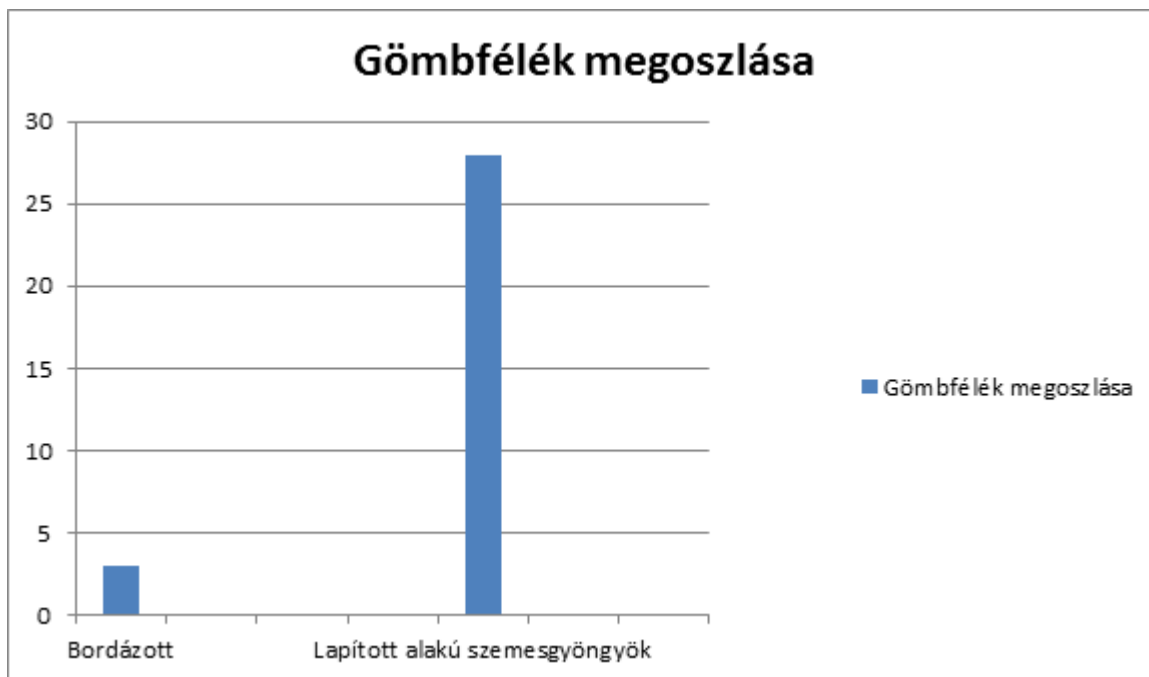
III. Kúpfélék

3.1. harang alakú gyöngyök

A gömbfélék csoportjába összesen 31 tartozik ebből: 3 db a bordázott gyöngyök altípusába (Ld.: 2. tábla 21, 24; 4. tábla 108)⁴³ és 28 a lapított alakú szemesgyöngyöknél található (Ld.: 3. tábla 45–71; 4. tábla 106).⁴⁴

⁴³ Gáll 2013, II kötet, 161. táb. 21, 24, 163 táb. 108

⁴⁴ Gáll 2013, II kötet, 162. táb. 45-71, 163 táb. 106

A hengeres formájú gyöngyök száma összesen 66 db-ra tehető, amelyek 5 altípusban oszlanak meg: a henger alakú szemesgyöngyök csoportjába 6 db tartozik (Ld.: (2. tábla 23, 33–37),⁴⁵ ezt követi a csurgatottan bordázott, amelyből 7 db-ot találtak (Ld.: 2. tábla 25–26, 30, 38, 40; 3. tábla 42; 4. tábla 109),⁴⁶ az ehhez hasonló, de másfajta díszítésűek a fenyőmitás és csurgatottan bordázottak, amelyből 9 db. került elő (Ld.: 2. tábla 20, 22, 27; 4. tábla 118–122)⁴⁷ továbbá a nyújtott henger-tojásdad alakú gyöngyökből 6 db. található (Ld.: 4. tábla 112–117)⁴⁸, míg az utolsó altípusban, amelyik a legnépesebb összesen 38 db került elő, ezek a korong alakúak. (Ld.: 3. tábla 43–44, 72–74; 4. tábla 75–105, 110–111).⁴⁹

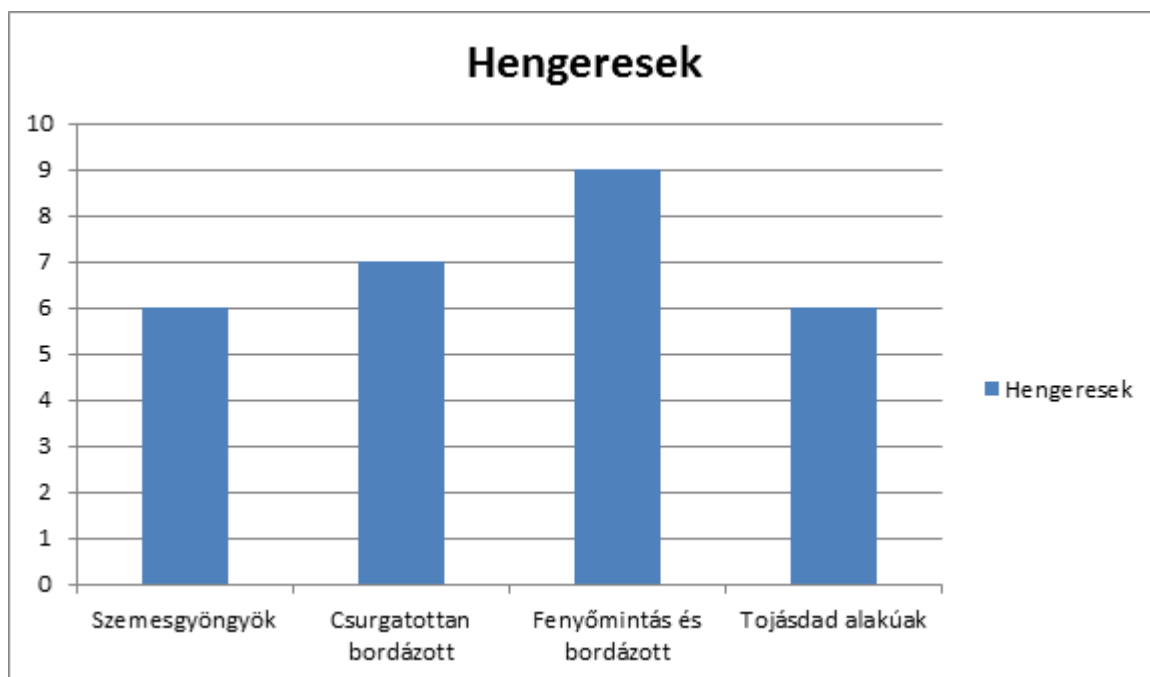
⁴⁵ Gáll 2013, II kötet, 161. táb. 23, 33-37

⁴⁶ Gáll 2013, II kötet, 161. táb. 25-26, 30, 38, 40, 162 táb. 42, 163 táb. 109

⁴⁷ Gáll 2013, II kötet, 161. táb. 20, 22, 27, 163 táb. 118–122

⁴⁸ Gáll 2013, II kötet, 163. táb. 112-117

⁴⁹ Gáll 2013, II kötet, 162. táb. 43-44, 72-74, 163 táb. 75-105, 110-111

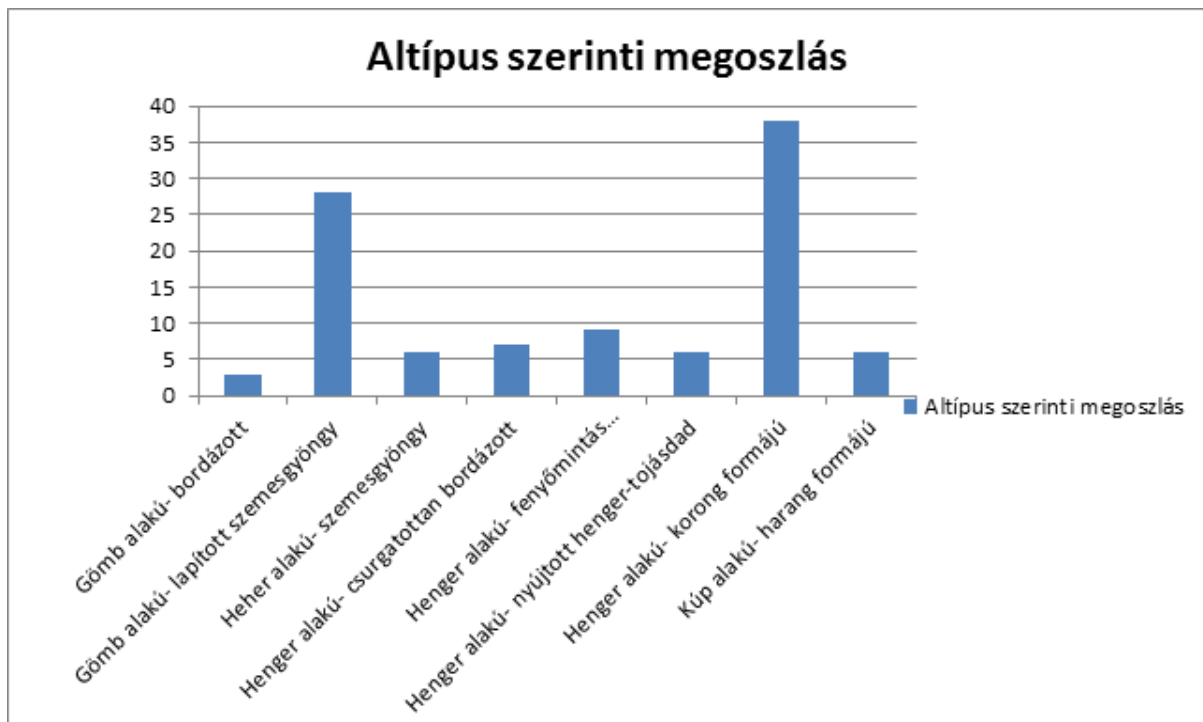

A gömbfélék és a hengeres formájú gyöngyök mellett 6 db kúphoz hasonló, azaz harang alakú gyöngy is megjelent a füzéren (Ld.: 2. tábla 28–29, 31–32, 39, 41),⁵⁰ emellett még nagyon ritka kategória számba tartozó 4 kaurikagyló (Ld.: 5. tábla 124–127]⁵¹ és egy hasonlóan ritka tornyoscsiga (Ld.: 5. tábla 123).⁵² A gyöngyök formai megoszlásánál az vehető észre, hogy a legtöbb a hengeresek csoportjába tartozik, ezt követi majd a gömbfélék végül elenyésző százalékban jelennek meg kúpféle alakúak is. Láthatóan a 3 fő típus további 8 altípusra bomlott, ebből 6-nak a számbeli aránya, nagyon hasonló volt (bordázott, henger alakú szemesgyöngy, csurgatottan bordázott, fenyőmintásan csurgatott, nyújtott henger-tojásdad és harang alakú), ezzel szemben jóval nagyobb számban jelentek meg lapított alakú szemesgyöngyök és a korong alakúak.

⁵⁰ Gáll 2013, II kötet, 161. táb. 28–29, 31–32, 39, 41.

⁵¹ Gáll 2013, II kötet, 164. táb. 124–127.

⁵² Gáll 2013, II kötet, 164. táb. 123.

A marosgombási 10. sír gyöngyeinek 5 típusa már megtalálható Szilágyi Katalin tipológiájában,⁵³ de a maradék 3 nem szerepel a rendszerében. A sírban talált 3 db. bordázott gyöngy Szilágyi osztályozásában a 15. b. típusnak felel meg, a 28 lapított alakú szemesgyöngyök 7. típusnak, 38 a korong alakú gyöngyök a 27-vel mutat egyezést, a 7 csurgatottan bordázott a 10. típus a rendszerben, míg a 6 nyújtott henger-tojásdad alakú gyöngyök a 11. típusnak felelnek meg. Ezzel szemben a 6 db. henger alakú szemesgyöngyök, a 9 fenyőmintás és csurgatottan bordázottak és a maradék 6 harang alakú gyöngy nem szerepelnek Szilágyi osztályozásában.

Szilágyi Katalin számos honfoglalás kori gyöngylelet feldolgozása, megvizsgálása után állította össze tipológiai rendszerét, amelyben 61 típust határozott meg összesen, ezek közül marosgombási 10. sír gyöngyeinek 5 típusa megtalálható volt benne. De számos újabb feltárások, publikációk által egyre több olyan lelet kerül elő, amely eddig még rendszerezetlennek maradtak, ezért lassan szükségessé válik, hogy az eddig ismert tipológiákat kibővítsük és, hogy megpróbáljuk osztályozni az eddig ismert, feltárt de még rendszerezésre váró leleteket, amelynek hangsúlyos szerepük lehet akár egy lelőhely datálásában is.

⁵³ Szilágyi 1994, 111–131.

4. Következtetések helyett

A gyöngyök osztályozásának a régészeti kutatásokban számos előnye van, többek közt, hogy információt nyújthatnak az adott kor kulturális hatásairól, a viseletről, ugyanakkor a leletek kronológiai meghatározásában is segítséget nyújthatnak. A sajátos formáik, az anyaguk, a díszítésük, a megmunkálási technológiájuk mindig a korszak divatjáról árulkodnak, sőt azoknak a változása is nyomon követhető egy hosszabb perióduson belül. Mindezek által nem csak a kor kulturális folyamatai, változásai válnak megismerhetőbbeké, hanem felhasználhatjuk arra is, hogy összehasonlítva más sírok, lelőhelyek anyagaival egy olyan tipológiai rendszert alakíthatunk ki, amely meghatározható lehet a relatív kronológiai vizsgálatokban.

Végezetül megállapítható, hogy mindazok ellenére, hogy a hazai régészeti ásatásokon, dokumentációkban és publikációkban a gyöngyök szerepe háttérbe került, más leletegyüttesekhez viszonyítva, ettől függetlenül a tudományos értékük nem elhanyagolható, ugyanis relatív kormeghatározás mellett elősegíti azt is, hogy más aspektusokon keresztül ismerjük meg a korszak kereskedelmét divatját, gazdaságát és társadalmát.

Ezért a jövőbeli cél az, hogy követve a nyugati régészeti iskola eredményeit, átvéve azok eddig ismert, jól bevált módszereit a hazai régészetben is kialakítani egy olyan tipológiai rendszert, amely alapján megfelelően osztályozni, vizsgálni, elemezni lehet a honfoglalás kor temetői sírjainak gyöngyleleteit.

5. Függelék

5.1 Szakirodalom

Bálint Cs.: *Südungarn im 10. Jahrhundert*. Budapest 1991.

Gáll E.: *Roska Márton és az erdélyi régészet (tegnap és ma). Kritikai megjegyzések az erdélyi örmény-magyar tudós kora középkori tanulmányaihoz*, Dolgozatok az Erdélyi Múzeum Érem- és Régiségtárából (Kolozsvár)-Új sorozat 6–7 (16–17), 2011–2012, 27–57.

Gáll E.: *Az Erdélyi medence, a Partium és a Bánság 10-11. századi temetői, szorvány- és kincsleletei*. Magyarország honfoglalás és kora Árpád-kori sírleletei 6. Kovács László–Révész László (sorozatszerkesztők). Szeged 2013.

Gáll E.: *Doboka a „történelemben”*. Geloutól Istvánig, dhloboku-tól Dobukáig. Az Árpád-kori várkomplexum a XIX–XXI. századi értelmezések béklyójában. In: BEATUS HOMO QUI INVENIT SAPIENTIAM. ÜNNEPI KÖTET TOMKA PÉTER 75. SZÜLETÉSNAPJÁRA. Győr 2016, 209–226.

Herepey: *A gombási népvándorláskori sírokról*, Arch. Ért. 15, 1895, 426–430.

Horváth C.: *Győr és Moson megyék honfoglalás és kora Árpád-kori temetői és sírleletei*. Magyarország honfoglalás és kora Árpád-kori sírleletei 6. Kovács László–Révész László (sorozatszerkesztők). Szeged 2014.

Langó P.: *Amit elrejt a föld....* Budapest 2007.

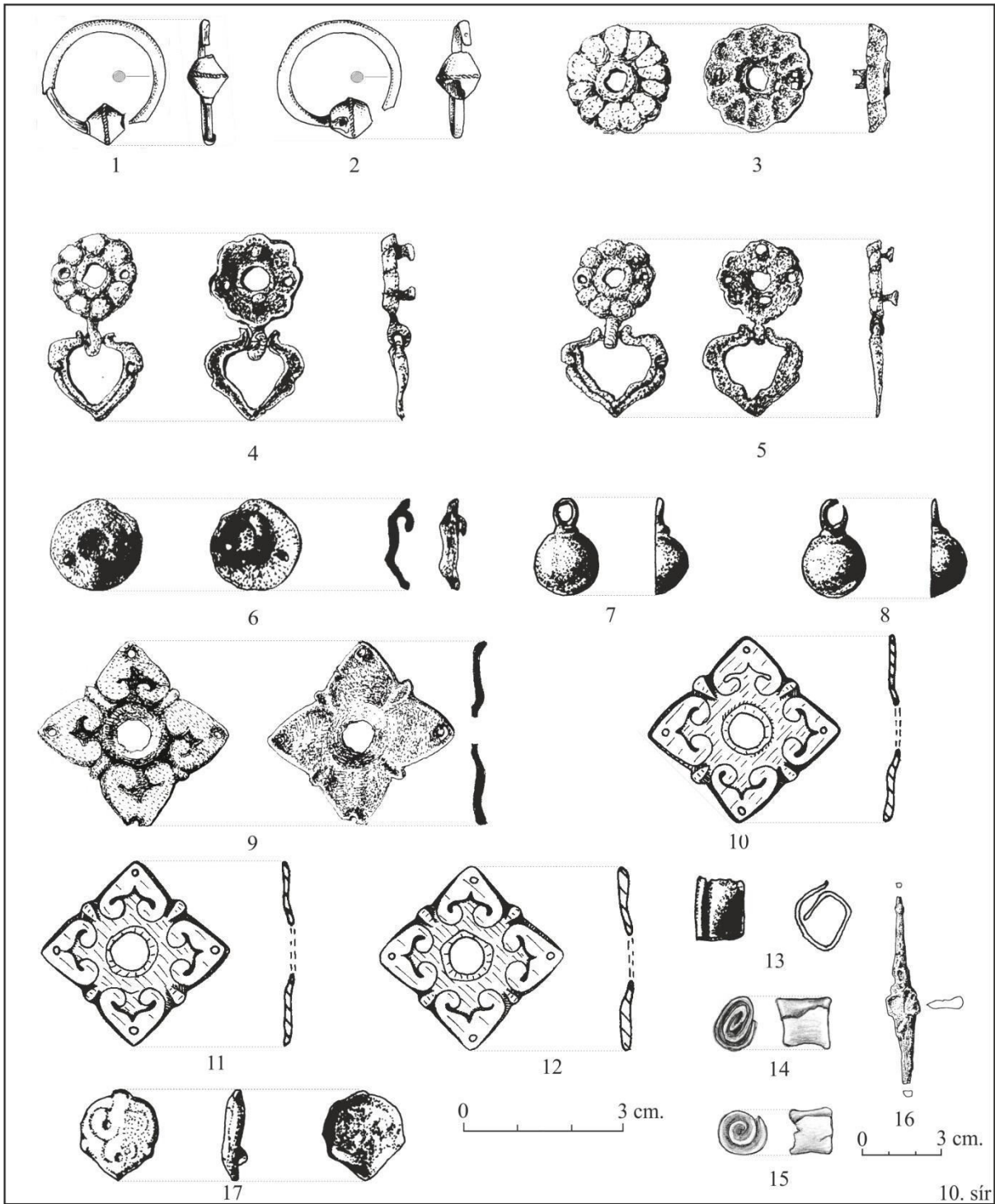
Pásztor A.: *A kora és közép avar kori gyöngyök és a bizánci éremleletes sírok kronológiai kapcsolata*, SMK 11, 1995, 69–92.

Pásztor A.: *A magyarországi kora és közép avar kori gyöngyök tipológiai vizsgálata*, MFMÉ- StudArch 2, 1996, 195–220.

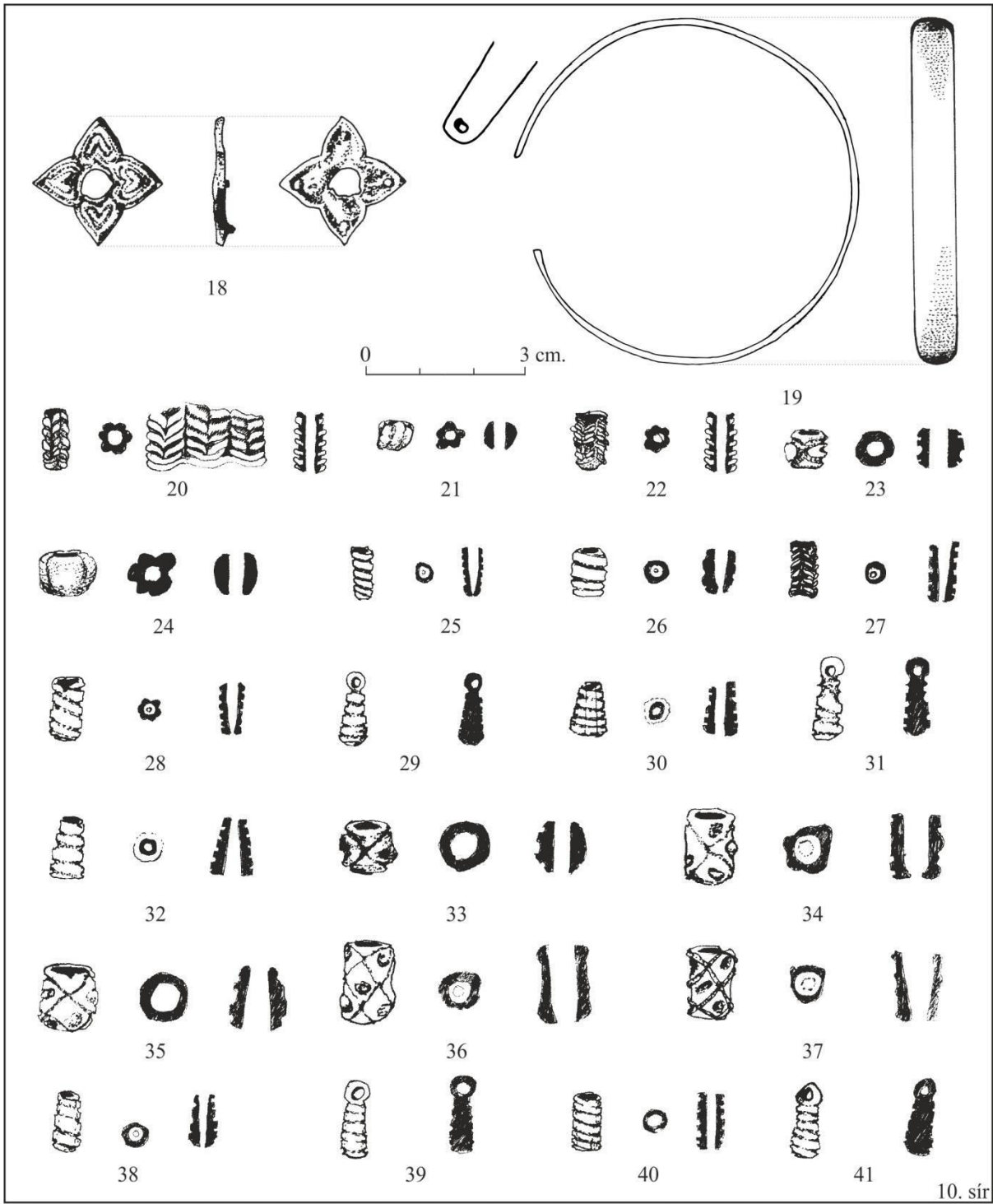
Roska M.: *A honfoglalás és Erdély*. In: *A történeti Erdély*. Szerk.: Asztalos M. Budapest 1936, 163–173.

Szilágyi K.: *Perletypen aus dem 10.–12. Jahrhundert in Ungarn und ihre archäologische Bedeutung*. Památky Archeologické (Praha) 85, 1994, 75–110.

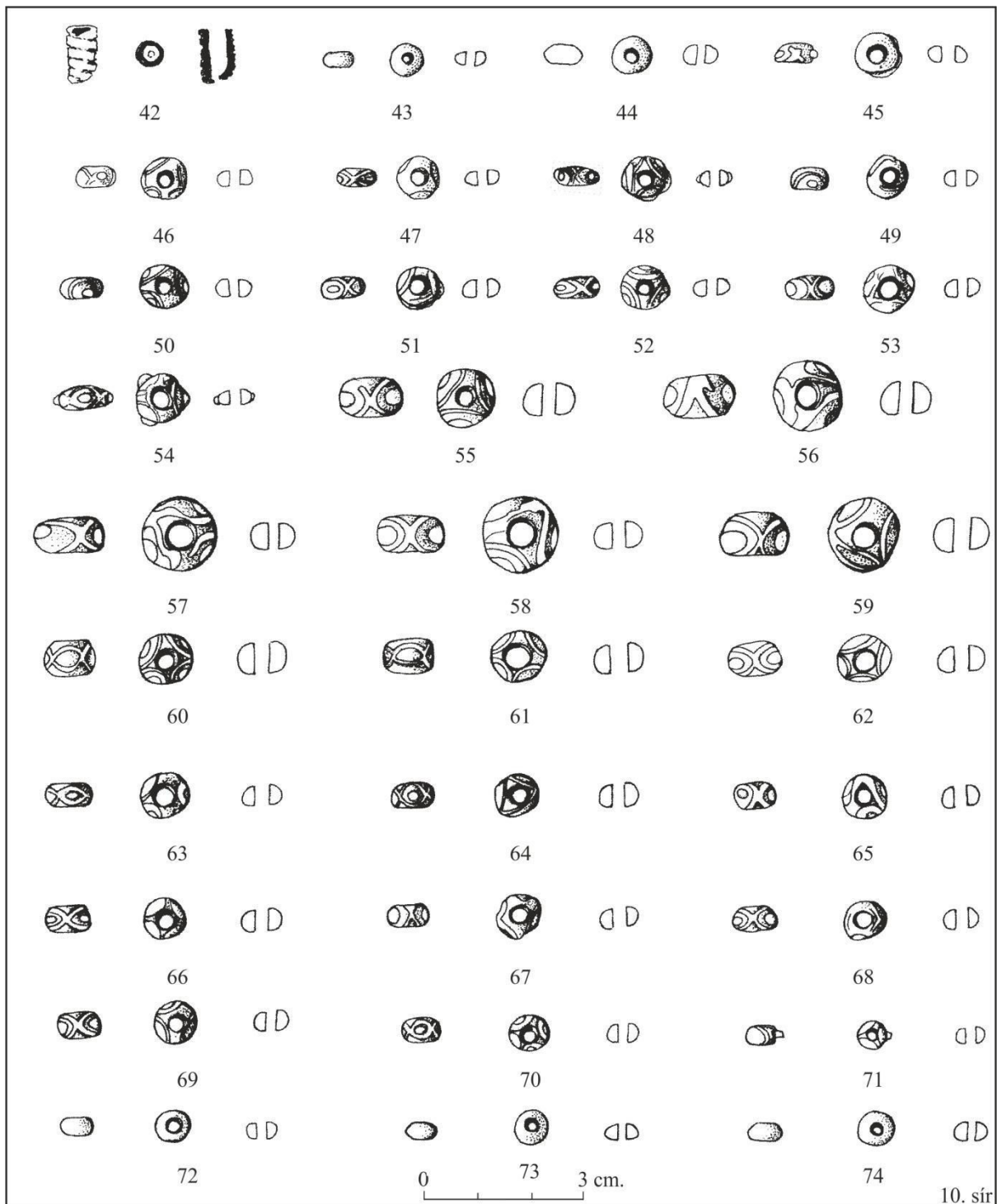
Tóth A.: *A nyíri Mezőség a 10–11. században*. Magyarország honfoglalás és kora Árpád-kori sírleletei 6. Kovács László–Révész László (sorozatszerkesztők). Szeged 2013.

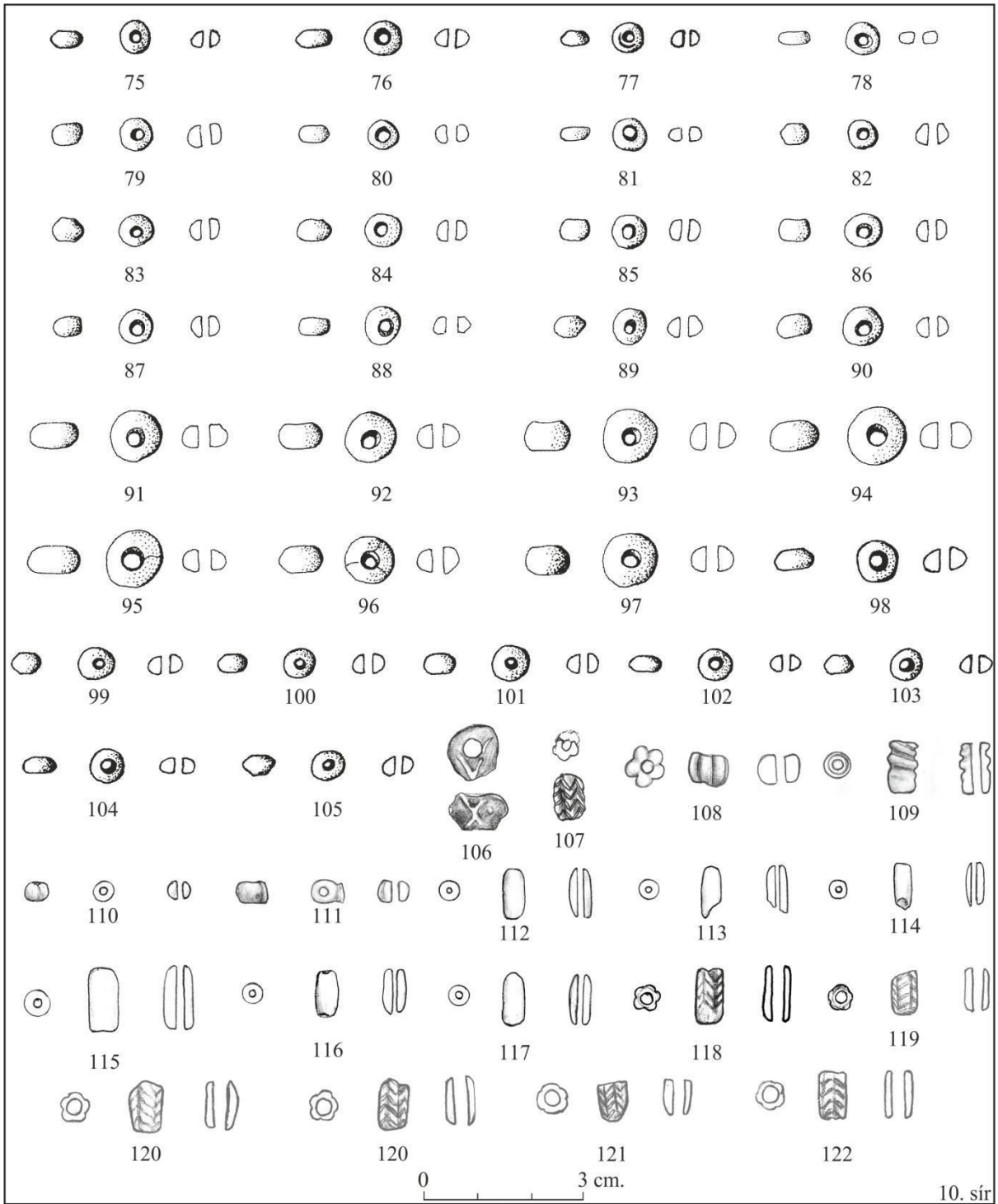
1. tábla. Marosgombás-Kiss Magura, 10. sír: 1–17 (Gáll 2013, II. kötet, 160. tábla nyomán).

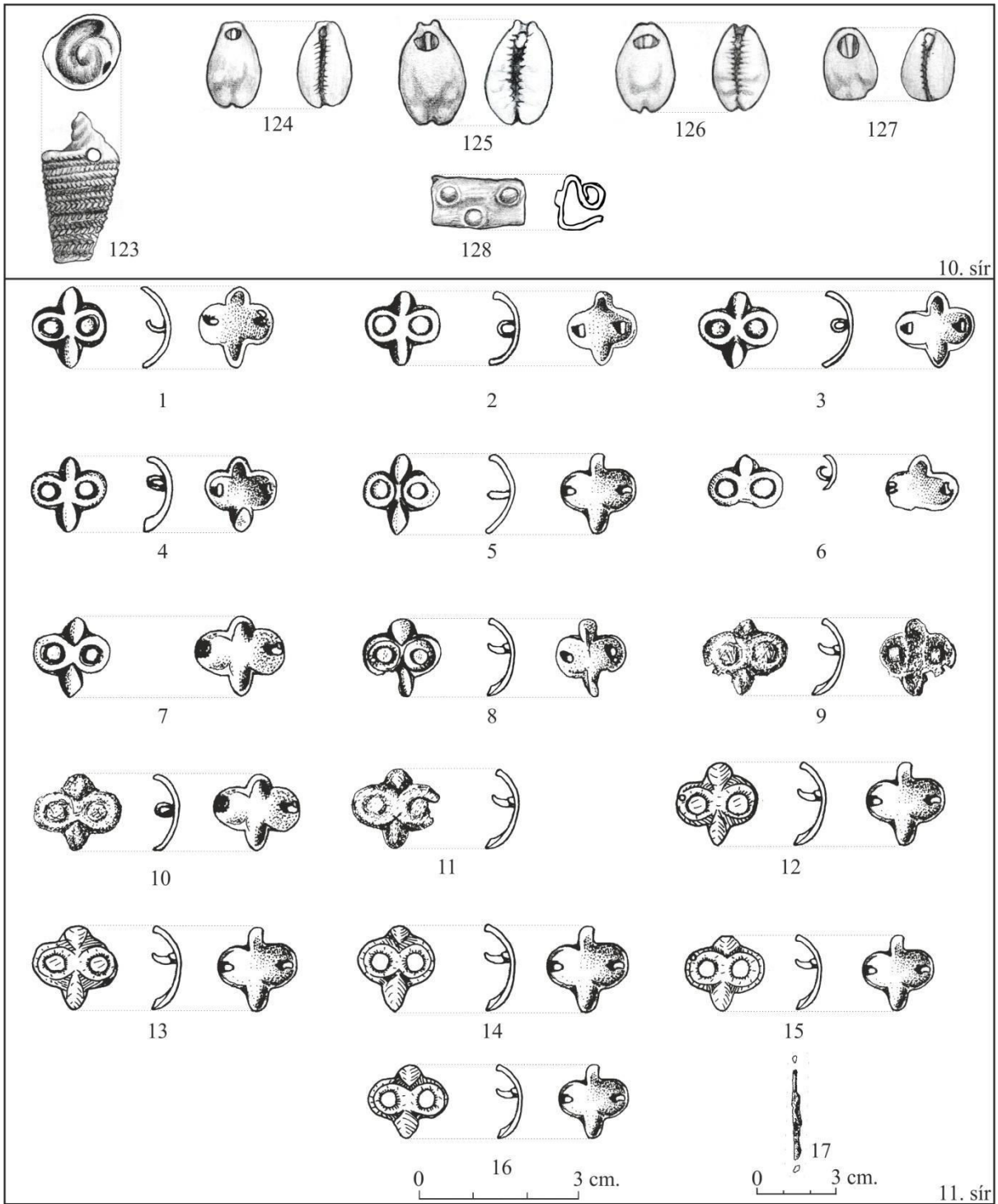
2. tábla. Marosgombás-Kiss Magura, 10. sír: 18–41 (Gáll 2013, II. kötet, 161. tábla nyomán).

3. tábla. Marosgombás-Magura, 10. sír: 42–74 (Gáll 2013, II. kötet, 162. tábla nyomán).

4. tábla. Marosgombás-Magura, 10. sír: 75–122 (Gáll 2013, II. kötet, 163. tábla nyomán).

5. tábla. Marosgombás-Magura, 10. sír: 123–128; 11. sír: 1–17 (Gáll 2013, II. kötet, 164. tábla nyomán).